

Ίεραποστολή και κοινωνία

Άχιλλέα Β. Παπατόλιου*

Στή σημερινή έποχή του 21ου αιώνα, που τὰ κράτη λειτουργοῦν σὲ ἓνα πλαίσιο ὀρθολογικότητας και τὸν πρῶτιστο λόγο ἔχουν ἡ τεχνολογία και ἡ πολιτική ιδεολογία, ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ ἔχει περιορισθεῖ στοῦ ἐπίπεδο τῆς ἐγκοσμιότητας και ἔχει ἀμφισβητηθεῖ ἡ ἐσχατολογική της προοπτική¹, οἱ σύγχρονες κοινωνίες διακατέχονται ἀπὸ μία δυναμική ἀπανθρωπισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπαξίωσης τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀλληλεγγύης και κάθε ἔννοιας συλλογικότητας και κοινωνικότητας.

Σὲ μία ἐποχὴ που ὡς ὑπέρτερες ἀξίες ἀναγορεύονται –δυστυχῶς– ὁ ὕλισμος και ὁ καταναλωτισμός, ἡ ἐπιδίωξη τοῦ κέρδους² και ἡ μετατροπὴ τοῦ κόσμου σὲ ἓναν οἶκο ἐμπορίου και ἐπιπλέον παρατηρεῖται ἡ προσπάθεια διαμορφώσεως μιᾶς ἐνιαίας οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής ἐξουσίας³ πρὸς ὄφελος τῶν ὀλίγων, τῶν ἰσχυρῶν, τὸ χρέος τῆς ἱεραποστολῆς γιὰ τὴ μετάδοση τοῦ μηνύματος τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικό και ἐπιβεβλημένο.

Ὁ ὑποκειμενισμός, ἡ ἰδιώτευση τοῦ ὑποκειμένου μαζί με τὸν σχετικισμό, ὄλα ἀπτόκα τῆς πολιτικής και οικονομικής παγκοσμιο-

---

* Ὁ Ἀχιλλέας Β. Παπατόλιος εἶναι μεταδιδάκτωρ τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας και Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

1. Β. Γιούλτσης, *Ἡ “ἄλλη” θέαση τοῦ κοινωνικοῦ*, ἐκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 45.

2. «Ἡ σύγχρονη ἐποχὴ χαρακτηρίζεται ὡς ἐποχὴ τῆς “Θεοποίησης τοῦ χρήματος”, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ στὴν οὐσία τὴν ὄντολογικὴ διαστροφή τῆς ἀνθρώπινης φύσης». Σ. Βίντερμαν, *Περὶ Χρήματος*, ἐκδ. Ὀλκός, Ἀθήνα 1995, σ. 119.

3. Ἐρ. Καφωμένος, «Διαπολιτισμικότητα, πολυπολιτισμός και ἔθνικες ταυτότητες: Μία κριτική προσέγγιση τῆς παγκοσμιοποίησης», στο: *Διαπολιτισμικότητα, Παγκοσμιοποίηση και Ταυτότητες*, ἐπιμ. Ἐλένη Χοντολίδου, Γρ. Πασχαλίδης, Κυριακὴ Τσουκαλά και Ἄ. Λάζαρης, Γ. Μιχαηλίδης, ἐκδ. Gutenberg, Ἀθήνα 2008, σ. 30.

ποίησης⁴, οδήγησαν τή σημερινή κοινωνία σέ άβειβαιότητα, σύγχυση, άνελευθερία, στήν κυριαρχία τοῦ «άνορθόλογου»⁵ αλλά και τήν αὐτοπεριχαρακωση τοῦ άνθρωπίνου προσώπου⁶. Ὁ άνθρωπος σήμερα, κατά τόν Μ. Μπέτζο, «κατανοείται ως όντότητα μοναδική και μοναχική: εἶναι μοναδικός σέ αξία και μοναχικός ως ὕπαρξη»⁷. Ἐπίσης ἡ θρησκεία τοποθετεῖται στό περιθώριο τῆς πραγματικότητας και ἡ ζωή ἐρμηνεύεται χωρίς θεολογικές κατηγορίες⁸. Καταργεῖται δέ κάθε έννοια συνεκτικότητας και θεσμοῦ και ό κόσμος οδηγεῖται ἀπό τή θεσμοποίηση στήν αὐτονόμηση.

Ο Berger θά διατυπώσει σχετικά πώς: «οἱ σφαῖρες τῆς κοινωνίας και τοῦ πολιτισμοῦ ἀπαλλάσσονται ἀπό τήν κυριαρχία τών θρησκευτικῶν θεσμῶν και συμβόλων»⁹. Ἡ θρησκεία γίνεται λιγώτερο σημαντική για τή λειτουργία τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος¹⁰. Ὑφίσταται, κατά τὰ λεγόμενα τοῦ Wilson, «μία φθίνουσα σημασία τῆς θρησκείας για τὸ κοινωνικό σύστημα»¹¹. Και ό Casanova στό ἴδιο πλαίσιο θά

4. Βλ. σχετ. Κ. Κωτσιόπουλος, Ὁρθοδοξία και Παγκοσμιοποίηση, Τμήμα Ἐκδόσεων Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 95-96.

5. Οὔ. Μπέκ, Ἐλευθερία ἢ Καπιταλισμός. Συζητήσεις με τόν Γιοχάνες Βίλμς, πρόλογος Ν. Κοτζίᾱς, μετάφρ. Ἐλένη Ἀστερίου, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 2005, σ. 9.

6. Εὔ. Πεπές, «Θρησκευτική ταυτότητα και όρθόδοξη θρησκευτική άγωγή στήν εποχή τῆς παγκοσμιοποίησης: Ἡ πρόταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς Παράδοσης», στό: Πρακτικά Ἐπιστημονικοῦ Θεολογικοῦ Συνεδρίου, Παιδεία, Διαφωτισμός, Παγκοσμιοποίηση, Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιαστική Θεώρηση, Ἱερά Μητρόπολη Ἡλείας (14-15 Φεβρουαρίου 2015), Θεσσαλονίκη 2016, σσ. 93-94.

7. Μ. Μπέτζος, Εὐρωπαϊκή Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2004, σ. 228.

8. «Ἡ κοινωνία παύει πιά νά ἐρμηνεύει τήν πραγματικότητα με θεολογικές κατηγορίες σκέψης και συνειδητά μεταφέρει τή θρησκευτικότητα ἀπό τὸ κέντρο στήν περιφέρεια τῆς καθημερινότητας». Μ. Μπέτζος, ὁ.π.

9. P. Berger, *Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion*, Illustrated 1990, 107. «Πρόκειται για τὸ φαινόμενο τῆς ἀποϊεροποίησης ἢ, σωστότερα, ἀποεκκλησιοποίησης τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐπιστήμης και τῆς τέχνης, πού ἔλαβε χώρα προοδευτικά στα ὅρια τῆς δυτικῆς κοινωνίας». R. Gibellini, Ἡ Θεολογία τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, ἐπιμ. Χρ. Τούτουνα, μετάφρ. Παναγιώτης Ὑφαντῆς, ἐκδ. Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 2002, σ. 153.

10. Ν. Παπαγεωργίου, Ἡ θρησκεία στή μεταπολίτευση, ὅρια και ἀμφισχημίες, ἐκδ. Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη 2018, σ. 73.

11. B. Wilson, "The Secularization thesis: criticisms and rebuttals", στό: R. Laermans, B. Wilson & J. Billiet (ἐπιμ.), *Secularization and Social Integration: Papers in Honour of Karel Dobbelaere*, Leuven University Press, Leuven 1998, σ. 63.

συμπληρώσει ότι: «ή έκκοσμίκευση τής κοινωνίας επιφέρει τή διαφοροποίηση τής κοσμικής σφαίρας από τούς θρησκευτικούς θεσμούς και από τὰ θρησκευτικά πρότυπα»¹². Διαπιστώνεται πλέον ότι ή θρησκεία αδυνατεί νὰ επιβάλει τούς κανόνες της στους κρατικούς θεσμούς μέσω τής επίκλησης υπερφυσικών δυνάμεων¹³. Τò κράτος αποδεσμεύεται σταδιακά από τή θρησκευτική βούληση και χειραφετείται από όποιουσδήποτε θρησκευτικούς έπικαθορισμούς¹⁴. Ό Bruce συμπεραίνει ότι ό όρθολογισμός καθιστά «πολλές από τις πεποιθήσεις τής θρησκείας άβάσιμες»¹⁵. Είναι αυτό που ό M. Weber χαρακτηρίζει ως άπομάγευση του κόσμου «για νὰ περιγράψει άκριβώς τò γεγονός ότι ό σύγχρονος κόσμος παύει νὰ νοηματοδοτείται θρησκευτικά»¹⁶.

Έπιπρόσθετα παραθεωρούνται οί ύφιστάμενες ιδιαιτερότητες τών έγχώριων παραδοσιακών πολιτισμών ύφίσταται μία διαδικασία, σύμφωνα με τόν Albrow, «όπου ό παγκόσμιος πληθυσμός διασυνδέεται σε μία ένιαία κοινωνία»¹⁷. Συντελείται ή μαζοποίηση του ανθρώπου¹⁸, τών κοινωνιών και τών πολιτευμάτων του¹⁹, ως έπί τò πλείστον ή

12. J. Casanova, *Public Religions in the Modern World*, University of Chicago Press, Chicago 1994, σ. 211.

13. Στ. Πατρίκιος, «Η έμπειρική μελέτη τής θρησκευτικής αύθεντίας», *Έπιστήμη και Κοινωνία: Έπιθεώρηση Πολιτικής και Έθικής Θεωρίας*, τ. 21 (2009), σ. 107.

14. Π. Καραμούζης, «Από τò όμολογιακό στο ούδετερόθρησκο κράτος», στο: Κ. Ζορμπάς (έπιμ.), *Πολιτική και Θρησκείες*, έκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2007, σ. 70.

15. S. Bruce, *Religion in the Modern World: from Cathedrals to Cults*, Oxford University Press, Oxford 1996, σ. 230.

16. N. Παπαγεωργίου, *Η θρησκεία στη μεταπολίτευση...*, ό.π., σ. 76.

17. R. Kilminster, "Globalization as an Emergent Concept", στο: *The Limits of Globalization*, έπιμ.. Alan Scot, έκδ. Routledge, London 1997, σ. 257.

18. «Η όλιστικότητα τής παγκοσμιοποίησης, καταργώντας την ιδιαιτερότητα του προσώπου, φροντίζει ταυτοχρόνως για τόν πνευματικό εύνουχισμό και τόν έτεροκαθορισμό του, ώστε σταδιακά νὰ δομηθεί κοινωνία "μαζανθρώπων"». Κ. Κωτσιόπουλος, *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού*, έκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2015, σ. 243.

19. Μ. Μπέγζος - Άθ. Παπαθανασίου, *Θέματα Χριστιανικής Έθικής*, Γ' Γενικού Λυκείου, Όργανισμός Έκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2007, σσ. 19-20. Στην Άγία και Μεγάλη Σύνοδο τής Κρήτης τονίσθηκε μεταξύ άλλων για τήν οικονομική παγκοσμιοποίηση ότι: «τείνει νὰ οδηγήσει τούς λαούς εις τήν άπώλειαν τών πνευματικών καταβολών αυτών, εις τήν ιστορικήν άμνησίαν και εις τήν λήθην τών παραδόσεων». Βλ. σχετ. Κείμενο Στ', Η Άποστολή τής Έκκλησίας ως μαρτυρία άγάπης έν διακονία

δημιουργία ενός κόσμου χωρίς σύνορα²⁰, στον οποίο την κυριαρχία έχουν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και οι πολυεθνικές εταιρείες²¹.

Στον σύγχρονο έπομένως τεχνοκρατικό και ὀρθολογιστικό χαρακτήρα της ἐκκοσμίκευσης και τῆς παγκοσμιοποίησης, τῆς ἀυξανόμενης διάσπασης τῶν κοινωνιῶν και τοῦ ἀποκλεισμοῦ ὄλο και μεγαλύτερων τμημάτων τῆς ἀνθρωπότητας²², στον πολιτιστικό, οἰκονομικό, κοινωνικό και πνευματικό μαρασμὸ τῶν ἀνθρώπων²³, στὴ διαφθορὰ και τὴν ἐξαχρείωση ποὺ ἀναπτύσσονται μὲ ἀνεξέλεγκτους τρόπους σὲ πλανητικὸ ἐπίπεδο ἐξ αἰτίας τοῦ πάθους τῆς πλεονεξίας και τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ²⁴, ἢ συμβολὴ τῆς ἱεραποστολῆς εἶναι ἐξόχως ἐπωφελῆς και ἐπίκαιρη γιατί μπορεί νὰ λειτουργήσῃ ὡς ἀντίσταση, παρέχοντας φρέσκες ἰδέες περὶ «ταυτότητας–ἐθνικῆς, ἐθνοτικῆς, κοινωνικῆς, φύλου, γενιᾶς ἢ θρησκευτικῆς– γιὰ ἐκείνους ποὺ αἰσθάνονται ὅτι ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὴν ταχύτητα τῶν παγκόσμιων ἀλλαγῶν»²⁵.

Συνεπῶς, στὴ σύγχρονη κοινωνικὴ πραγματικότητα, ὅπου κατὰ τὸν Shmuel Eisenstadt: «ὑπάρχει θέση γιὰ τὴ θρησκεία και γιὰ τὰ

στό: *Ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας και Μεγάλῆς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, σ. 59.
20. Χρ. Οἰκονόμου, *Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης και Πατερικῆ Ἑρμηνευτικῆ*, ἐκδ. Πουρναρᾶς, Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 373-374.

21. M. Veseth, *Selling Globalization. The Myth of the Global Economy*, Lynne Rienner, London 1998, σ. 23.

22. M. Steger, *Παγκοσμιοποίηση*, μετάφρ. Εὐδοξία Ρέντα, ἐκδ. Ἑλληνικά Γράμματα, Ἀθήνα 2006, σσ. 84-85.

23. «Ἡ οἰκονομικὴ παγκοσμιοποίηση συνθλίβει τὸν ἄνθρωπο και τὴ ζωὴ, διαρρηγνύει τὸ κοινωνεῖν, στηρίζεται στον ἀτομισμὸ και τὴν ἀπληστία, ἐπιτυγχάνει τὴν ἀναδιανομὴ τοῦ παγκόσμιου πλοῦτου ὑπὲρ τῶν ὀλίγων και ὀδηγεῖ σὲ περιθωριοποίηση ὄλο και περισσότερους ἀνθρώπους, ἀκόμη και ὀλόκληρες κοινωνίες». Στ. Τσομπανίδης, *Οἰκουμενικά Πορτρέτα, Ἐκκλησιολογικῆς και κοινωνικοθηθικῆς προσεγγίσεις*, ἐκδ. Ostrakon, Θεσσαλονίκη 2018, σ. 52.

24. Β. Γιούλτσης, ὁ.π., σ. 281.

25. G. Davie, *Κοινωνιολογία τῆς Θρησκείας*, μετάφρ. Εὐαγγελία Λίλιου και Νίκη Παπαγεωργίου, ἐκδ. Κριτική, Ἀθήνα 2010, σ. 44. Στὴν Ἁγία και Μεγάλῃ Σύνοδο τῆς Κρήτης διατυπώθηκε ὅτι: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐπιτελοῦσα τὴν σωτήριον αὐτῆς ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ, μερμινᾶ ἐμπράκτως διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους χρῆζοντας βοήθειας, τοὺς πεινῶντας, τοὺς ἀπόρους, τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς ἀναπήρους, τοὺς ὑπερήλικας, τοὺς διωκομένους, τοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς φυλακισμένους, τοὺς ἀστέγους, τὰ ὀρφανά, τὰ θύματα τῶν καταστροφῶν και τῶν πολεμικῶν συγκρούσεων, τῆς ἐμπορίας ἀνθρώπων και τῶν συγχρόνων μορφῶν δουλείας». Βλ. σχετ. «Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον», στό: *Ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας και Μεγάλῆς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἐκδ. CEMES, Θεσσαλονίκη 2017, σ. 57.

θρησκευτικά κινήματα στις έκτυλισσόμενες έρμηνείες τής νεωτερικότητας»²⁶, δίδεται ή δυνατότητα στην Όρθόδοξη Έκκλησία, μέσω τής Ιεραποστολής, νά συμβάλει στην προστασία τής κοινωνίας από τις απόλύτως καταστροφικές έπιπτώσεις τής παγκοσμιοποίησης²⁷ και τής κοινωνικής άδικίας²⁸. Κατ' αυτόν τόν τρόπο, όπως πολύ όρθά έπισημαίνει ό Habermas, οί πολίτες «όφείλουν νά μην άμφισβητούν τό δικαίωμα τών πιστών συμπολιτών τους νά συμβάλλουν στις δημόσιες συζητήσεις, χρησιμοποιώντας τήν γλώσσα τής θρησκείας»²⁹, για τή διασφάλιση και τήν αναγνώριση τής διανθρώπινης ισότητας³⁰, τής κοινωνικής δικαιοσύνης και τής άρσεως τών κοινωνικών, έθνικών και φυλετικών διακρίσεων³¹.

Χρειάζεται έπομένως οί Όρθόδοξοι Ιεραπόστολοι νά συνεργασθούν μεταξύ τους «άλλά και με τά διάφορα κινήματα λαϊκών ανθρώπων χριστιανικής έμπνεύσεως», όπως όρθά έπισημαίνει ό Οίκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος³², για τή δημιουργία ένός νέου δημιουργικού πνεύματος στις έντονα ταλανιζόμενες σημερινές κοινωνίες. Ός έκ

26. S. Eisenstadt, "Multiple Modernities", *Daedalus*, τ. 129 (2000), σ. 27. Σε αυτό συνετέλεσε σέ μεγάλο βαθμό «ή άλλαγή τών πολιτικών δεδομένων στην Εύρώπη που "άπελευθερώνουν" τή θρησκεία από τις άπαγορευτικές διατάξεις, ή ριζοσπαστικοποίηση τών Ισλαμικών κινήματων, και όχι μόνο, άφου παρατηρούνται παρόμοια φαινόμενα σέ όλες τις μεγάλες θρησκείες, ή άνθιση τών ποικίλων νέων θρησκευτικών κινήματων, καθώς και τών μεταναστευτικών θρησκείων σέ όλο τόν κόσμο, τόσο στις παραδοσιακές, όσο και στις μοντέρνες χώρες». Βλ. σχετικά Ν. Παπαγεωργίου, *Η Θρησκεία στη μεταπολίτευση...*, ό.π., σ. 22.

27. B. Karlenzig, "Encyclopedia of Religion and Society, Berger, Peter L.", στό: W. Swatos (έπιμ.), *Encyclopedia of Religion and Society*, Alta Mira Press, Walnut Creek, CA, σ. 52.

28. «Ό κάθε πιστός όφείλει νά άγωνίζεται στην κοινωνική ζωή για τήν άρση τής άδικίας και τών κοινωνικών προβλημάτων που δημιουργούν έκρηκτικές καταστάσεις στην άνθρωπότητα». Κ. Κωτσιόπουλος, *Τό κίνημα τών Ζηλωτών στη Θεσσαλονίκη (1342-1349). Ιστορική, Θεολογική και Κοινωνική διερεύνηση*, Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 236-237.

29. J. Habermas – J. Ratzinger, *Η διαλεκτική της έκκοσμίκευσης. Λόγος και Θρησκεία*, έκδ. Έστία, Αθήνα 2010, σ. 43.

30. Παρούλα Νάσκου Περάκη, *Μηχανισμοί Προστασίας Δικαιωμάτων του Άνθρώπου, Διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική*, έκδ. Άντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008, σ. 385.

31. Σύμφωνα και με τά λεγόμενα του Άπ. Παύλου: «ούκ έν Ιουδαίος, ούδέ Έλλην, ούκ έν δούλος ή έλεύθερος, ούκ έν άρσεν ή θήλυ» (Γαλ. 3, 28).

32. Βλ. σχετ. Κ. Κωτσιόπουλος, *Θρησκεία και Πολιτική...*, ό.π., σ. 283.

τούτου, στη διαδικασία της έκκοσμίκευσης και της έκλυσης των ήθων, στην όρθολογιστική γραφειοκρατία³³ και τον ώφελιμισμό, επιδίωξη της ιεραποστολής θα πρέπει να είναι η οικοδόμηση μιᾶς κοινωνίας ἀγάπης και ἐναίσθησης τοῦ ἄλλου³⁴, ποῦ θα συμβάλλει στην ἀντιμετώπιση «τῆς περιθωριοποίησης κατηγοριῶν τοῦ πληθυσμοῦ και ἀντιλήψεων και πρακτικῶν ποῦ εἶναι μειωτικὲς γιὰ τὸν ἄνθρωπο και τὴ ζωὴ του»³⁵.

Ἡ συνεισφορὰ τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας και γενικὰ τῶν θρησκευτικῶν κινήματων στὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῶν ἰθαγενῶν εἶναι ὑπερπολύτιμη, καθὼς, κατὰ τὸν Hegel, ἡ θρησκεία εἶναι «ἡ ἀρχὴ και τὸ τέλος τῶν πάντων και, ταυτόχρονα, εἶναι τὸ μέσο ποῦ δίνει ζωὴ, ἀλκὴ και νόημα στὰ πάντα»³⁶. Παράλληλα ὁ Durkheim, ἀναφερόμενος στὸν ρόλο τῆς θρησκείας στην κοινωνία, διατυπώνει τὴ θέση ὅτι ἡ θρησκεία ἀποτελεῖ «τὸν συνεκτικὸ δεσμὸ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου»³⁷, και ὁ Weber ὅτι ἀποτελεῖ «τὸ μέσο καταξιώσεως τοῦ ἀτόμου»³⁸. Ἐξ ἄλλου και ὁ Ζίμμελ ὑπερασπίζεται τὴν ἄποψη ὅτι «οἱ “κοινωνικὲς θεωρίες” δὲν μπορούσαν παρὰ νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν πραγματικὸ ρόλο

33. «Γραφειοκρατία εἶναι ἡ διαμόρφωση μιᾶς ἱεραρχίας, ὅπου κάθε στέλεχος ὑπακούει και ἐκτελεῖ ἐντολὲς ποῦ λαμβάνει ἀπὸ κάποιον ποῦ βρίσκεται σὲ ἀνώτερη βαθμίδα ἀπὸ αὐτό, μὲ τελικὴ ἀναγωγὴ ὅλων στὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα πολιτικὸ νόμο». Ἰω. Πέτρου, *Κοινωνικὴ Θεωρία και Σύγχρονος Πολιτισμὸς*, ἐκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 34.

34. Ῥωμ. 13, 8-10: «Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκεν ... και εἴ τις ἕτερα ἐντολή, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνακεφαλαιούται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται: πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη».

35. Ἰω. Πέτρου, *Κοινωνικὴ Θεωρία και Σύγχρονος Πολιτισμὸς, Ἐκκλησία-Κοινωνία-Οἰκουμένη*, ἐκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 13. Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος θα ἐπισημάνει ἐπὶ τοῦ θέματος: «Οὐ καταφρονῶ ἄνθρωπον κἂν εἶς ἦ, ἄνθρωπὸς ἐστὶ τὸ περισπούδαστον τοῦ Θεοῦ ζῶον κἂν δοῦλος ἢ οὐκ ἔστι μοι εὐκαταφρόνητος». Ἰω. Χρυσόστομος, *Ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν*, Ὁμιλία Β', PG 60, 406.

36. Βλ. σχετ. P. Tillich, „Über die Idee einer Theologie der Kultur“, στὸ: *Die religiöse Substanz der Kultur. Schriften zur Theologie der Kultur (Gesammelte Werke, Vol. IX)*, σ. 31. Ὁ K. Dunlap στὸν ὀρισμὸ του περὶ τῆς θρησκείας διετύπωσε τὴ θέση ὅτι: «ἡ θρησκεία εἶναι ἐκεῖνος ὁ θεσμὸς ἢ τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ πολιτισμοῦ ποῦ ἀναλαμβάνει, στην ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητας, ἐκεῖνες τὲς λειτουργίες, γιὰ τὲς ὁποῖες δὲν ὑπάρχει ἄλλος θεσμὸς ἢ γιὰ τὲς ὁποῖες κανένας ἄλλος δὲν εἶναι ἀκόμη ἔτοιμος νὰ ἀναλάβει». K. Dunlap, *Religion: Its Functions in Human Life*, New York 1946, σ. 321.

37. Γ. Μαντζαρίδης, *Κοινωνιολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ*, ἐκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, σ. 180.

38. Ὁ.π.

του ἰθρησκευτικοῦ συναισθήματος ἀκόμη καὶ στὰ μοντέρνα κοινωνικά θέματα»³⁹. Ἐπιπλέον, σύμφωνα μὲ τὸν Bruce, «οἱ ἰθρησκευτικὲς κουλτοῦρες ἔχουν, κατὰ τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, σὲ μεγάλο βαθμὸ συνεισφέρει στὴ μοντέρνα πολιτικὴ»⁴⁰.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Μπερντιάγεφ διατυπώνει σχετικὰ μὲ τὴν ὠφέλεια τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ γενικὰ τῶν ἰθρησκευτῶν στὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἄποψη ὅτι: «ὁ ἀνθρωπισμὸς, καὶ συνεπῶς ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, μπορεῖ νὰ ἀναγεννηθεῖ μόνο ἀπὸ τὰ ἰθρησκευτικὰ βάθη...»⁴¹. Ὁ δὲ Tillich ὑπερασπίζεται τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι τὸ μήνυμα τῆς καινῆς κτίσεως⁴², «μιᾶς νέας πραγματικότητας ποὺ ἔχει ὑπερνικήσει τὴν ὑπαρξιακὴ ἀλλοτρίωση»⁴³, ποὺ ἀντιμάχεται τὶς δυνάμεις ποὺ προκαλοῦν καὶ διαιωνίζουν τὴ διάσπαση καὶ τὸν κατακερματισμὸ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.

Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ Ὅρθοδοξία ὡς δύναμη ἀναγεννητικὴ καὶ καταφατικὴ τῆς ζωῆς δὲν πρέπει νὰ παραμένει ἀπαθὴς στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι⁴⁴, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ συμμετέχει ἐνεργὰ στὴ διαμόρφωση τῆς ὑστερης νεωτερικότητας⁴⁵ καὶ νὰ πραγματοποιεῖ ἕξοδο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της πρὸς συνάντηση, εὐαγγελισμὸ καὶ μεταμόρφωση συνόλου τοῦ κόσμου⁴⁶. Σύμφωνα μὲ τὸν Bonhoeffer, ἡ Ἐκκλησία «εἶναι Ἐκκλησία

39. Βλ. σχετ. D. Hervieu Leger καὶ J. P. Willaime, *Κοινωνικὲς θεωρίες καὶ ἰθρησκεία*, μετάφρ. Κ. Τσικεδράνος, ἐπιμ.-πρόλογος Νίκη Παπαγεωργίου, ἐκδ. Κριτική, Ἀθήνα 2005, σ. 164.

40. G. Davie, *Κοινωνιολογία τῆς ἰθρησκείας*, ὁ.π., σ. 99.

41. N. Berdyaev, «Puti Gumanisma», *Istina i Oktrovenie*, St. Petersburg 1996, σ. 194.

42. «Μὲ τὸν Χριστὸ ἔρχεται στὸν κόσμὸ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ θεμελιώνεται ἡ “καινὴ κτίσις”». Γ. Μαντζαρίδης, *Κοινωνιολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ*, ὁ.π., σ. 164.

43. P. Tillich, *Systematische Theologie I*, Στουτγκάρδη 1955, σ. 136.

44. «Ἡ Ὅρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν εἶναι στατικὸς ὀργανισμὸς καὶ ὀπωσδὴποτε ὀφείλομεν νὰ γνωρίζομεν ὅτι ἡ ... εἴσοδος τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν νέαν περίοδον τῆς ἰστορίας της δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφήσει ἀνεπηρέαστον τὴν Ὅρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Θεολογίαν της, ἡ ὀποία τότε μόνον ἔχει λόγον ὑπάρξεως, ὅταν παρακολουθεῖ κατὰ πόδας τὴν ζωὴν, ἐπὶ ἐπιδιώξει κατ’ ἐξοχὴν σήμερον καὶ ἐκπληρώσει τοῦ σωτηριώδους αὐτῆς σκοποῦ». Ἄμ. Ἀλιβιζάτος, «Αἱ σύγχρονοι θεολογικαὶ τάσεις ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ὅρθοδοξίᾳ», *Θεολογία*, τ. 20, 1 (1949), σ. 97. Βλ. σχετ. Τσομπανίδης, *Οἰκουμενικὰ Πορτρέτα*, ὁ.π., σ. 49.

45. Ur. Beck, *Τί εἶναι ἡ παγκοσμιοποίηση; Ἀνθρασμένες ἀντιλήψεις καὶ ἀπαντήσεις*, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 1999, σ. 28.

46. Ῥωμ. 12, 2: «Μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον».

μόνον ἔαν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχει γιὰ τοὺς ἄλλους»⁴⁷. Ἔτσι, καὶ ὁ κάθε πιστὸς καλεῖται κατὰ τὴ μετα-λειτουργία, τὴ λειτουργία δηλαδή μετὰ ἀπὸ τῆ (Θεία) Λειτουργία⁴⁸, νὰ καταβάλλει κάθε προσπάθεια γιὰ τὴ φανέρωση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ⁴⁹. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας Ἀναστάσιος τονίζει χαρακτηριστικά: «Ὑστερα ἀπὸ τὴ Θεία Λειτουργία στὸν ναό, μία νέα λειτουργία ἀρχίζει στὸ πέτρινο θυσιαστήριο τῆς καθημερινῆς πραγματικότητας, μία λειτουργία ποὺ ὁ κάθε πιστὸς καλεῖται νὰ τελέσει»⁵⁰.

Κατὰ συνέπεια, ἡ στάση τῆς ἱεραποστολῆς ἀπέναντι στὶς ἐκκοσμικευμένες κοινωνίες εἶναι νὰ ἀντιδρᾷ καὶ νὰ ἀντιστέκεται σὲ καθετὶ καταστρεπτικὸ καὶ τυραννικὸ ποὺ διαβρώνει τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία καὶ νὰ φανερώνει «ὅτι τὸ κακό, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν, δὲν ἔχει τὸν τελευταῖον λόγον εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀφεθῆ νὰ κατευθύνῃ τὴν πορείαν τῆς»⁵¹. Τεκμαίρεται ἐπομένως ὅτι ἡ ἱεραποστολὴ δημιουργεῖ μία νέα μεταμορφωτικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὴν κοινωνία καὶ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ⁵², μία ἐναλλακτικὴ πρόταση πολιτισμοῦ στὴ σύγχρονη ἀτομοκεντρικὴ καὶ τεχνοκρατικὴ παγκοσμιοποιημένη κουλτούρα⁵³. Προσκαλεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ καὶ μὲ τὸν συνάνθρωπο⁵⁴

47. Βλ. σχετ. R. Gibellini, *Ἡ Θεολογία τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα*, ὁ.π., σ. 151.

48. Χρ. Βάντσος, *Ἱεραποστολική*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 216.

49. «Τὴν ἀπόσπασση καὶ τὴν ὑφαρπαγὴ τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν πλάνη, τὸ θάνατο καὶ τὸν ὄλεθρο, στὴν προοπτικὴ τῆς “τέλειας κοινωνίας”, στὴν ἐπιστροφή στὸν ἀπολεσθέντα παράδεισο, στὴ λύτρωση καὶ ἐλευθερία τῆς κτίσεως, τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄλου τοῦ κόσμου». Β. Γιούλτσης, ὁ.π., σ. 36.

50. Ἀναστάσιος (Γιαννουλάτος), *Ἱεραποστολὴ στὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ. Θεολογικὲς μελέτες καὶ ὁμιλίαι*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 2007, σ. 191.

51. «Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον», στί: *Ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ὁ.π., σ. 48.

Βλ. σχετ. Κ. Κωτσιόπουλος, *Κοινωνιολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ*, ὁ.π., σ. 843.

52. «Ὁ Χριστιανικὸς ὅμως λόγος ποιοτικὸ μετασχηματισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας δὲν ἀποτελεῖ ἀναγκαστικὸ νόμο νομοτελειακῆς καὶ μοιρολατρικῆς ὑποταγῆς, ἀλλὰ κάλεσμα ἐλευθερίας καὶ προσωπικῆς εὐθύνης». Κ. Κωτσιόπουλος, *Κοινωνιολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ*, ὁ.π., σ. 16.

53. Βλ. σχετ. Χρ. Τσιρώνης, «Ἡ Παγκοσμιοποίηση τῆς οἰκονομίας καὶ τὸ παράλογο, Ἠθικὰ Διλήμματα καὶ σύγκρουση τῶν ἀξιῶν στὴν ὕστερη νεωτερικότητα», *Θρησκευσιολογία*, τ. 1 (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2000), σσ. 145-158.

54. «Ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑφίσταται ὡς μονάδα, ἀλλὰ ὡς πρόσωπο, σὲ σχέση καὶ κοινωνία μὲ ἄλλα πρόσωπα καὶ μὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο». Γ. Μαντζαρίδης, *Κοινωνιολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ*, ὁ.π., σ. 21.

και παρέχει νόημα και σκοπό στην ύπαρξή του. Δίδει απαντήσεις στα ύπαρξιακά προβλήματα του και προσφέρει τη δυνατότητα ζωής μέσα στον κόσμο με υπερβατική προοπτική⁵⁵. Κηρύσσει ότι «τὸ μυστήριο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ κορυφώνεται στὴν τελικὴ μεταμόρφωση τοῦ τραγικοῦ, στὴν ὀριστικὴ νίκη πάνω στὸν θάνατο, στὴν προσφορὰ μιᾶς νέας ζωῆς»⁵⁶.

Ἐπίσης, δίδει ἔμφαση στὴ δημιουργία τῆς λεγόμενης «κοινωνίας τῶν πολιτῶν»⁵⁷. Τροφοδοτεῖ τὴν κανονιστικὴ συνείδηση καὶ τὴν ἀλληλεγγύη τῶν πολιτῶν, ἀναπτύσσει τὴν κοινωνικὴ συνοχή, ἐνισχύει τὴ δημοκρατία, συνδέει τὴν ταυτότητα μὲ τὴν ἑτερότητα, «παρέχει ὅλο καὶ πιὸ βαθιὰ θεμέλια γιὰ τὴν ἀνθρώπινη συνεργασία καὶ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ ὅλου ἀνθρωπίνου γένους»⁵⁸, θεμελιώνει τὴ βάση γιὰ τὴν παγκόσμια συναδέλφωση Ἑθνῶν καὶ Λαῶν, ἀρνεῖται τὴν θεσμοποίηση τῆς οὐτοπίας⁵⁹. Σηματοδοτεῖ τὸ ὄραμα μιᾶς νέας κοινωνικῆς πραγματικότητας ὅπου ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἔχουν δικαίωμα λόγου στὸν δημόσιο χῶρο⁶⁰. Ἐξ ἄλλου, ὁ δημόσιος χῶρος εἶναι ὁ χῶρος μέσα στὸν ὁποῖο οἱ πολῖτες μποροῦν νὰ ἐκδηλώνουν ἐλεύθερα τὶς ἰδιαιτερότητές τους, εἶναι ὁ χῶρος τῆς ἐλευθερίας τῆς ἔκφρασης, τῆς συνάντησης καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπιχειρημάτων. Οὐσιαστικὰ ἀποτελεῖ τὸν «κοινό», κοινωνικὸ χῶρο τῆς ἐλευθερῆς δράσεως τῶν πολιτῶν, ὅπου ὁ κάθε πολίτης μεμονωμένα

55. Δημ. Κεραμιδᾶς, *Ἱεραποστολὴ καὶ Διαθρησκειακὸς Διάλογος στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία μετὰ τὴ Β΄ Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ*, ἐκδ. Ἄντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 81.

56. Ἰωάννης Ἀναστάσιος (Γιαννουλάτος), *Παγκοσμιοτῆτα καὶ Ὁρθοδοξία. Μελετήματα Ὁρθοδόξου προβληματισμοῦ*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2001, σ. 129: «Ὁ Θεὸς στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀποκαλύπτεται ὡς Θεὸς ἀγάπης καὶ ἐλέους, ὡς σωτήρας καὶ λυτρωτῆς “ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν”. Α΄ Τιμ. 2, 4». Βλ. σχετ. Χρ. Οἰκονόμου, *Ἐκκλησία Διαλεγόμενη*, ἐκδ. Ο.Χ.Α. «Λυδία», Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 49-50.

57. Κ. Τσουκαλᾶς, *Πόλεμος καὶ Εἰρήνη, μετὰ τὸ «τέλος τῆς Ἱστορίας»*, ἐκδ. Καστανιώτης, Ἀθήνα 2005, σ. 24.

58. Ν. Τσιρίκος, *Θεολογία καὶ Ἐκκλησία*, ἐκδ. Τῆνος, Ἀθήνα 1989, σ. 214.

59. Μ. Πάγκαλος, «Οὐτοπία καὶ Μεσσιανισμός», στό: *Ἡ μεσσιανικὴ ἰδέα καὶ οἱ μεταμορφώσεις τῆς*, ἐκδ. Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 2011, σσ. 312-313.

60. Ἡ Ὁρθόδοξη χριστιανικὴ μαρτυρία διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς πλουραλιστικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ κοινωνικοῦ χώρου. Χ. Γιανναρᾶς, *Ἡ ἀπανθρωπία τοῦ δικαίου*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2006, σ. 155.

ἢ συλλογικὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατυπώνει καὶ νὰ διακηρύττει τὶς ἀπόψεις του⁶¹.

Κοντολογίς, ἡ ἱεραποστολή μεταβάλλει τοὺς ἄδικους θεσμοὺς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀντιμετωπίζει τὴν ἀλλοτρίωση στὶς κοινωνικὲς σχέσεις, δομεῖ τὴν ἐλευθερία⁶², ἀσκει ἔντονη κριτικὴ ἐναντίον τῶν ἀπάνθρωπων δομῶν⁶³. Προσφέρει στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο ὑπαρξιακὴ πληρότητα ἀπέναντι σὲ μία ρηχὴ κενότητα μιᾶς διασπασμένης ἀνθρωπότητος⁶⁴. Θεραπεύει καὶ ὑπερβαίνει καθετὶ διασπασμένο⁶⁵, ἀποσπασματικὸ καὶ ἀποχωρισμένο, στὴν ἀνθρωπότητα καὶ σὲ ὅλο τὸν κόσμον⁶⁶. Συντελεῖ στὴν πραγματοποίησιν ἀγαπητικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων «μέσα ἀπὸ μία προοπτικὴ εἰρηνικῆς συνύπαρξης καὶ ὄχι συνεχοῦς ἀντιπαράθεσης»⁶⁷. Προάγει δὲ τὴν ἐνδυνάμωση τῆς ἀγάπης μέσα στὶς

61. Κ. Κωτσιόπουλος, *Ἀνεξίθρησκαία, Κοινωνικὴ Θεώρηση τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων στὸν Εὐρωπαϊκὸ καὶ Νεοελληνικὸ Διαφωτισμὸ. Τὸ Παράδειγμα τῶν John Locke καὶ Εὐγένιου Βούλγαρη*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶς, Θεσσαλονίκη 2008, σσ. 235-236.

62. Στ. Τσομπανίδης, *Ἐκκλησιολογία καὶ Παγκοσμιοποίηση, Οἱ Ἐκκλησίες στὴν οἰκουμενικὴ πορεία γιὰ μία ἐναλλακτικὴ παγκοσμιοποίηση στὴν ὑπηρεσία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς γῆς*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶς, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 103. «Ἡ προβολὴ τῆς ἀξίας καὶ ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι βασικὸ στοιχεῖο τοῦ μοντέρνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅπως ἐκφράστηκε ἀπὸ τὸν Χριστό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μεγάλους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας». Ἰω. Πέτρου, *Χριστιανισμὸς καὶ Κοινωνία. Κοινωνιολογικὴ ἀνάλυση τῶν σχέσεων τοῦ Χριστιανισμοῦ μὲ τὴν κοινωνία καὶ τὸν πολιτισμὸ*, ἐκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 218.

63. Στ. Γιαγκάζογλου, «Πρόσωπο καὶ Ἐτερότητα. Δοκίμιο γιὰ μία θεολογία τῆς ἐτερότητας», *Ἰνδικτος*, τ. 21 (Νοέμβριος 2006), σσ. 87-88.

64. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς Θεανθρώπινη κοινωνία «μεταδίδει τὴ μαρτυρία τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Χάριτος καὶ τῆς Ἀληθείας καὶ προσφέρει σὲ ὅλη τὴν Οἰκουμένη τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ: τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην, τὴ δικαιοσύνην, τὴν καταλλαγὴν, τὴ δύναμιν τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως μὲ τὴν προσδοκία τῆς αἰωνιότητος». Βλ. σχετ. «Μήνυμα τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου», στό: *Ἀποφάσεις τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου*, ὁ.π., σ. 14.

65. Γ. Μαντζαρίδης, *Χριστιανικὴ Ἠθικὴ II, Ἄνθρωπος καὶ Θεός, Ἄνθρωπος καὶ Συνάνθρωπος, Ὑπαρξιακὲς καὶ Βιοηθικὲς Θέσεις καὶ προοπτικὲς*, ἐκδ. Ἱερά Μεγίστη Μονὴ Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὄρος 2015, σ. 333. Βλ. καὶ Στ. Τσομπανίδης, *Ἐκκλησία τῆς Ἐξόδου, Οἰκουμένη, Κοινωνία, Ἄνθρωπος*, ἐκδ. Ostrakon, Θεσσαλονίκη 2018, σ. 152.

66. Σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς» (Β' Κορ. 5, 18).

67. Ἰω. Πέτρου, *Κοινωνικὴ Θεωρία καὶ Σύγχρονος Πολιτισμὸς*, ἐκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 308. «Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θείας Οἰκονομίας τῆς ἀγάπης, τοῦ μοιράσματος, τῆς ἐνόητας ὀδηγεῖ στὴ συνεκτικότητά τῆς κοινωνίας σὲ ἓνα πνεῦμα ἀγαστῆς ἐλευθερίας, σύμπνοιας καὶ ἁρμονίας». Κ. Κωτσιόπουλος, *Ἡ Κοινότητα. Συμβολὴ στὴν κοινωνιολογικὴ*

καρδιές τῶν ἀνθρώπων⁶⁸, τὴν ἐξάλειψη τοῦ μίσους, τῆς κακίας καὶ τῆς ἀδικίας⁶⁹.

Θέτει συνεχῶς νέες δυνατότητες, ἀποτελεῖ μία ζωντανὴ καὶ ἐλπιδοφόρο παρουσία στὴν ἀντιμετώπιση τῶν σύγχρονων προβλημάτων ποὺ παρατηροῦνται στὴν ἐποχὴ τῆς οἰκονομικῆς παγκοσμιοποίησης⁷⁰, μεριμνᾷ γιὰ μία ἐναλλακτικὴ παγκοσμιοποίηση στὴν ὑπηρεσία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς γῆς⁷¹, ποὺ στόχο θὰ ἔχει τὴν ἀποτροπὴ τῶν ἐγκλημάτων κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴ διεθνή εἰρήνη⁷², τὴν οἰκολογικὴ ἰσορροπία, «τὴ θεραπεία τοῦ ἠθικοῦ ἢ κοινωνικοῦ κακοῦ, τῆς ἁμαρτίας, ποὺ γεννᾷ τὴν διαίρεση, τὴν ἀνισορροπία τῆς τάξεως τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀνυπαρξία»⁷³.

Τοιοτοτρόπως, ἡ ὀρθόδοξη ἱεραποστολή, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε μορφὴ ἐξουσίας⁷⁴ καὶ καταναγκασμοῦ, λόγῳ τοῦ ὅτι στὴν Ἐκκλησία

διερεύνηση τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 100.

68. «Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακεν, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακεν οὐ δύναται ἀγαπᾶν. Καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ’ αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» (Α΄ Ἰωάν. 4, 19-21). «Ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν μένει ἐν τῷ θανάτῳ» (Α΄ Κορ. 13, 13).

69. Ἰω. Πέτρου, *Ἐνότητα καὶ διάσπαση τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο*, Διδακτορικὴ διατριβή, Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 124-125.

70. Στ. Τσομπανίδης, *Ἐκκλησιολογία καὶ Παγκοσμιοποίηση. Οἱ Ἐκκλησίες στὴν οἰκουμενικὴ πορεία, ὁ.π., σ. 41.*

71. Γ. Μαντζαρίδης, *Παγκοσμιοποίηση καὶ παγκοσμιότητα, Χίμαιρα καὶ ἀλήθεια*, ἐκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 33. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἔχει τονίσει πῶς ἡ Ὄρθοδόξη Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ παραμένει ἀδρανὴς στὰ φαινόμενα τῆς οἰκονομικῆς παγκοσμιοποίησης ἀλλὰ ὀφείλει νὰ «καταφέρεται ἐναντίον τῆς ἀπληστίας, τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς ἀρπακτικῆς διάθεσης καὶ ἐναντίον ἐνός “πλανητικοῦ καπιταλισμοῦ”, ποὺ θρέφει καὶ θρέφεται ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη καὶ ἐπιβάλλει τοὺς ἄτεγκτους νόμους τῆς ἀγορᾶς σὲ ὅλη τὴν ὑφήλιον». Βλ. σχετ. Στ. Τσομπανίδης, *Ἐκκλησία τῆς Ἐξόδου, ὁ.π., σ. 155.*

72. «Ἡ εἰρήνη εἶναι ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς τῆς εὐταξίας καὶ τῆς ἀρμονικῆς λειτουργίας κάθε κοινωνίας». Χρ. Κρικώνης, «Τὸ ἀγαθὸ τῆς εἰρήνης κατὰ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχες», *Πατερικὰ Μελετήματα*, τ. 2 (Αἰσιολογικά – Ἐκκλησιολογικά – Κοινωνικά – Ἱστορικά), University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 358.

73. Χρ. Οἰκονόμου, *Καينὴ Διαθήκη καὶ πολιτισμὸς*, ἐκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 213.

74. Ἡ Ὄρθοδόξη ἱεραποστολή ὀφείλει νὰ ἀποκηρύξει ἀπὸ πάνω τῆς κάθε μορφῆς ἐξουσίας κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου: «οἶδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν οὐχ οὕτω δὲ

δὲν υφίσταται πολιτική ἐξουσία⁷⁵ ἀλλὰ πνευματική δύναμη, καὶ χωρὶς νὰ μετατρέπεται σὲ ὄργανο διπλωματίας καὶ πολιτικῆς ἐπιβολῆς⁷⁶ ποὺ ἐξυπηρετεῖ κρατικούς καὶ πολιτικούς σκοπούς, διότι τέτοιες ἐνέργειες ἀλλοιώνουν τὴν φύση τῆς Ἐκκλησίας ὡς Θεανθρώπινου ὀργανισμοῦ⁷⁷, πορεύεται στὸν σύγχρονο κόσμο τῆς κρίσεως, τῆς ἀγωνίας, τῆς ἀνασφάλειας καὶ τῆς ἀβεβαιότητος γιὰ νὰ μεταφέρει τὴ χαρά, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν αἰσιοδοξία⁷⁸.

ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὅς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος· καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθ. 10, 42-45). Βλ. σχετ. Κ. Κωτσιόπουλος, *Θρησκεία καὶ Πολιτική*, ὁ.π., σ. 21.

75. «Ἡ ἄποψη ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ θεσμικὴ ἐξουσία ἢ κοινωνικὴ αὐθεντία ἀνάλογη τῶν ἄλλων θεσμικῶν ἐξουσιῶν, ὅπως λ.χ. τῆς πολιτικῆς ἢ τῆς οἰκονομίας, δὲν μπορεῖ νὰ δικαιωθεῖ μὲ βᾶση τοὺς λόγους καὶ τὴ θυσία τοῦ Κυρίου». Γ. Μαντζαρίδης, *Χριστιανικὴ Ἠθικὴ I, Εἰσαγωγή – Γενικὲς Ἀρχές, Σύγχρονη Προβληματική*, ἐκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 57.

76. Μ. Μπέζος, *Ὁρθοδοξία ἢ μισαλλοδοξία*, ἐκδ. Παρουσία, Ἀθήνα 1996, σ. 20. Ἡ χρησιμοποίηση τῆς ἱεραποστολῆς ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία γιὰ οἰκονομικούς κυρίως λόγους ὀδηγεῖ στὸ φαινόμενο τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ τοῦ πολιτιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Βλ. σχετ. St. Hall–Br. Gieben, *Ἡ Διαμόρφωση τῆς Νεωτερικότητος, Οἰκονομία, Κοινωνία, Πολιτικὴ, Πολιτισμὸς*, μετάφρ. Θ. Τσακίρης καὶ Βίκτωρ Τσακίρης, ἐκδ. Σαββάλας, Ἀθήνα 2003, σ. 21.

77. Βλ. σχετ. Ἀθ. Γκίκας, «Ἐκκλησία καὶ χαρισματικὴ ποιμαντικὴ διακονία», στό: *Θεολογία καὶ σύγχρονη Ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ*, ἐκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2016, σ. 145.

78. Χρ. Βούλγαρης, *Ἡ περὶ σωτηρίας διδασκαλία τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ*, Ἀθήνα 1971, σ. 154. Πάρα ταῦτα, ἡ γνήσια Ὁρθόδοξη ἱεραποστολὴ δὲν ὑποχρεώνει κανέναν νὰ ἀποδεχθεῖ καὶ νὰ ἐνστερνισθεῖ τὶς θέσεις καὶ τὰ ἰδανικά ποὺ πρὸςβεβεῖ τὸ Εὐαγγελικὸ μῆνυμα, δικαιούται ὅμως νὰ πληροφρήσει ὑπεύθυνα περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ προσφέρει μίαν ἀδιάκοπη, ζωντανὴ μαρτυρία τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Βλ. σχετ. Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος, *Ἱεραποστολὴ στὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ. Θεολογικὲς μελέτες καὶ ὁμιλίαι*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 2007, σ. 316.

SUMMARY

Mission and Society

By Achilleas V. Papatolios, *Postdoc in Theology*
Faculty of Theology Aristotle University of Thessaloniki, Greece

In today's era of globalization, confusion, freedom and deconstruction, the Orthodox Christian testimony is a lively and hopeful presence in dealing with the modern problems that exist in society. In the troubles of the suffering humanity, it promotes meanings that lead to the encounter and unity, while condemning the disruptive and warlike logic of conflict and confrontation. The mission is creating a new transformational perception of man, society and social life, an alternative proposition of culture in modern, atomocentric and technocratic globalized society, contributing to the creation of "civil society". It demonstrates the unshakable principle of social cohesion and socialization, providing ever more profound foundations for human co-operation and the service of the whole human race. It offers the contemporary man existential fullness to a shallow emptiness of a split humanity. It invites man into communion with God and gives meaning and purpose to his existence. It gives answers to its existential problems and offers the possibility of life in the world with a transcendent perspective. However, the genuine Orthodox mission does not oblige anyone to accept and embrace the positions and ideals that the Gospel message contends, but is entitled to inform it responsibly and to offer an unbroken, living testimony of the living God.

